

Jeppe Aakjærs tale om Blicher og Himmelbjergmøderne

Taler

Jeppe Aakjær
Digter og forfatter

Dato

7. juli 1912

Sted

Hohøj ved Mariager

BLICHER OG HIMMELBJÆRGMØDERNE

Mit Navn skal i de fjerne Dage mindes, og Fremtids Børn mit Kvad forlyste vil, naar ingen ved, hvor Skjaldens Gravhøj findes, og ingen af hans Slægt er mere til. Med disse stolte Ord indleder Blicher sin Digterbane i en lille tarvelig og graa Digtsamling fra 1814. Samtiden rystede paa Hovedet af disse Ord. Eftertiden har ladet dem hugge i Sten, nemlig den Sten som dækker Blichers Grav paa Spentrup Kirkegaard. — Og nu bydes vi til Fest i hans Navn paa dette skønne Sted, — ja, I fik jo Invitationen i 1846, og i Dag møder I! At I har skullet bruge 66 Aar til Betænkningstid, det mod siger ihvertfald ikke Sagnet om den jydskes Mands Sindighed.

Jeg kan saa godt forstaa, at Blichers Tanker har leget om dette skønne Sted. *Mit* Sind er fortryllet ved i Dag at se ud fra Højen her.

Der er noget velsignet ved de danske Høje. Vi er i al Almindelighed ikke stærkt beriget med Udsigtspunkter her hjemme; nogle faa Tønder Land Bjærgfyrrer er med sine strittende bulne Fingre i Stand til at gramse hele vor Udsigt til sig; Hedeselskabet og andre daadrige Foretagender indsnævrer stadig den danske Horisont, og planter Kvalme med hvert Træ. Men Gud velsigne de danske Høje! de skyder en lav Skammel under Barnets Fod, saa det kan faa Hagen op over Bordet og ikke altid skal gaa og stirre ind i Bordtremmerne.

Det er et kjært Minde, jeg har fra min Barndom: Unge lys klædte Kvinder, der Sommersøndagene gik op paa Højene for at tælle Kirketaarne, mens de gned Aarets første bløde Rugkjærner ud i deres Haand. Der er ikke noget saa skjønt for Øjet, som et stykke dansk Land set i Midsommersol fra en af vore Høje.

Blichers Tanker kredsede om disse Høje: Først og fremmest om Himmelbjærg, saa om Hohøj, saa blev det Bulbjærg og Skamlingsbanken. Hans bedste Timer levede han paa disse Høje; ellers levede han i Dalen, ja i Sorgens og Forsmaaethedens dybeste Dale.

Hans Liv blev en fortsat Række af Skuffelser og slet ingen Sejre; ja jeg, som tror at ha' et temmelig indgaaende Kjendskab til Blichers Livsgjerning, jeg kan næppe erindre, at den Mand nogensinde har faaet en hel Opmuntring, kun Nederlag og Krænkelser indtil den sidste, der dræbte ham.

Og dog er der faa Mænd, der i stærkere Grad end Blicher havde fortjent Medgang, hvis da Medbør og kummerløse Dage skal staa i et nogenlunde passende Forhold til en Mands Fortjeneste af sit Folk.

Det var sørgeligt, at Blicher og det danske Folk aldrig rigtig fandt hinanden, mens han levede, for han havde saa meget, han vilde ha' fortalt dette Folk. Han var i Ordets smukkeste Betydning en Folkeopdrager; ingen dansk Digter er traadt i et saa direkte Forhold til Nationen som Blicher. Ingen har kjendt sit Folk dybere, elsket det inderligere, eller været mere travlt optaget af at gavne det.

Prøv engang at se ham ved siden af de andre af Tidens Digtere. De vilde maaske mene, at naar der var Tale om folkeopdragende Digtere, maatte Grundtvigs Navn nævnes først; men jeg kan ikke tilbageholde den Udtalelse, at i forholdet til dansk Almue var Grundtvig i mangt og meget en Sværmer; han havde hævet sig paa Taaspidserne og kigget ind ad Bondens Vinduer, der hvor Blicher stod hjemmevant midt i Stuen.

Og Øhlenschläger — hvad har han gjort for den almene Mand? Hans reaktionære Sindelag var jo næsten fænomenalt. Paa sidste Blad af sine Erindringer skriver han (25. Marts 1849): „Om det politiske lader der sig da endnu intet sige. I Rigsforsamlingen gaar det søvnigt og langsomt. Jeg har endnu aldrig været der. Gud give, de dog maatte komme saa vidt, at de kunde indskrænke Valgretten lidt; ellers synker vi i Mudderpølen.“

Anderledes saa ikke Øhlenschläger, anderledes ikke Flertallet af Tidens Digtere paa de brydende Kræfter i vor politiske Vækkelsesperiode. *Chr. Winther* siger saaledes i et af sine lette Vers netop med Henblik paa det politiske:

Lad dem tænde deres Ild, lad dem svinge deres Fakkell, blande mig i *det* Spektakel hverken kan jeg eller vil. Ingemanns Rædsel for en konstitutionel Forfatning er jo kjendt nok. Han hadede Tidens Rørelser. Da man anlagde Jærnbanen forbi Sorø skrev han til Grundtvig (15. Septbr. 1853): „Her er alt slaaet en bred Alfarvej over Enden af Søen, og naar nu Jærnbanen bliver færdig, vil jeg daglig kunne se Dampen og høre den stygge Piben, hvormed det travle Dag liv bruser gjennem Verden. Det er jo i sin Orden og hører til vor Holden Skridt med Tiden, men det er ikke efter min Smag.“ — Nej, men det vilde have været efter Blichers. Han glædede sig altid levende over ethvert Fremskridt indenfor vort Folkesamfund, og faa havde som han været med til at bane Vejen for dem.

Han maatte altid være, hvor der var noget at gjøre.

Carit Etlar har i sine „Minder“ bevaret en lille Historie om denne side af Blichers Natur. Han fortæller her, hvorledes han som ung Menneske gjorde en Fodtur med Blicher op igjennem Jylland. En Dag kommer de til en østjydske Præstegaard; Præsten er ikke hjemme, men de gaar dog nærmere. — Som de kommer ind over Gaardspladsen, hører de en Stimen og Støjen ovre fra Gaardens modsatte Hjørner. Blicher rejser sig paa Tærne for at se, hvad det er, der foregaar. Han ser da, at det er et Kreatur, der skaber sig uvan. Folkene har nok ikke det bedste Tag paa at omgaas Dyret. Blicher trænger sig frem. Koen bliver mere og mere balstyrig, tilsidst hugger den Hovedet mod Muren, saa Hornskeden dratter ned mod Stenbroen, og Blodet strømmer ned ad den. Blicher kan se, at det maa ende med Dyrets Forblødning, hvis ikke det faar kyndig Hjælp. „Nej, hvordan er det dog, I ta'er paa Koen! Saa lad dog mig komme til, lad mig komme til.“ — — Blicher har allerede smidt Frakken paa Møddingen. Og nu gaar *han* i Gang med at forbinde Koen, og i Løbet af et Nu er alt, som det skal være: Koen i Orden, men Blicher frygtelig tilsølet.

Kort efter træder han ind i Præstens Stue; her mødes han af Præstens Datter, der længe har glædet sig til at hilse paa sin Yndlingsdigter. Blicher siger sit Navn, den unge Dame ser et Øjeblik raadvild op og ned ad denne tilsølede fremmede og styrter saa grædende ud af Stuen. — Men denne lille Dame var jo en Skabekrukke; hun vidste altsaa ikke, at Blicher altid maatte være sit Folk til Nytte selv i saa ringe en Sag som denne. Han sad ikke fornemt i Digterslaabrokken og gav Skjalden, „slog sin Arm i Skyen og lod Kloden rulle“ —, nej, han steg ned til Folket og søgte at faa det til at interessere sig for nye

Næringsveje, hvor de gamle ikke slog til. Han agiterede for at faa sine Omgivelser til at indføre Uldbinding og Høravl, eller ta' en Skilling ind ved Lærredsindustrien, han skrev for en mere rationel Dyrkning af Jorden, søgte at faa Folk til at mergele og dræne, til at opdyrke de fede Hedemoser eller bruge Vandet fra vore Aaer til Engvanding. Han fandt det ikke under sin digteriske Værdighed at forvandle den Pen, med hvilken han skrev rørende Romancer og mesterlige Noveller, til en Lanse, hvormed han fægtede mod forstokkede Landøkonomer eller blinde, fanatiske Nationalister, der i deres Racegalskab vilde udelukke f. Eks. Jøderne fra det ordnede Statssamfund.

Ogsaa til Nutidens Digtere lyder det ikke sjældent:

Sky dog for Guds Skyld denne Nævekamp med Døgnet. Lad Livets raa Kræfter gaa deres egen Vej. Hvi vil du blande dig i Hverdagens Kiv og Spektakel. Er du Digter, da skjær dig en Fløjte mellem Siv; syng os en Idyl!

De, der gaar efter slige Lokketoner, skal i hvert Fald ikke rose sig af at gaa i Blichers Fodspor. — Jeg gjentager det: Blicher var — som Folkeopdrager — mer end to Menneskealdre foran sin Samtids Digtere; han var den folkeligste Digter, vort Land har haft. Han havde fortjent den bedste Skæbne af alle; han fik omtrent den værste.

Jeg kan ikke her fortælle Blichers Livshistorie; det har jeg efter vidtløftig Maalestok gjort andetsteds; det, jeg skal gjøre for Dem, er at berette lidt om Himmelbjærgfesternes Forløb, hvordan Idéen sprang frem af et bevægeligt Digtergemyt, hvordan den siden randt ud i det jyske Land, der har slugt saa mange lyse Forhaabninger baade før og siden.

Men var *det* ikke et genialt Indfald i en ellers formørket Tid: en Gang om Aaret, naar Kløveren duftede, og Landskabet duvede af modnende Rug, da at kalde paa den i Dagens Stræb bøjede Almue, løfte den disse 500 Fod over Havfladen for at la' den gennemlyses af Samtidens højeste Vid og Intelligens! Thi det var jo Tanken, som foresvævede vor Digter. Dette skjønne Samlingspunkt stod for hans Blik som et Forklarelsens Bjærg, hvor det danske Folk for en Dag skulde staa Aasyn til Aasyn med alt det i Nationen, der var Fremgang i, for derpaa at gaa rankere ned, end de var komne derop. Himmelbjærget er en Skanse i et vaagnende Folks Kamp for større Aandsfrihed. Blicher holdt denne Skanse i 5 Aar uden at trættes; han vilde ha' holdt den fremdeles, om andres Glød havde

staaet paa Højde med hans.

Himmelbjærget er jo egentlig en Foræring, som Blicher har gjort det danske Folk. Paa samme Maade, som Skagen er knyttet til Holger Drachmanns Navn, er Himmelbjærget og Blichers Navnetræk til evige Tider slynget ind i hinanden. Da man for en Række Aar siden vilde vække Stemning for et Mindesmærke til Ære for den jydsk Sanger, da gjorde man det paa den landsgyldige Maade, hvorpaa man som oftest søger at vække Stemning i Danmark, man gav sig til at skjændes — om den værdigste Plads for Mindesmærket, og under Skjænderiet sled man Gaven midt over og satte en Halvpart i Vium Præstegaardshave, hvor Digteren var født, og en anden Halvpart paa Himmelbjærget, hvor det, som enhver vil se, ta'r sig ud saa tyndt og smaat som noget i en Krohave. — Men de stridende Herrer kunde forøvrigt ha' sparet sig den gjorte Umage: Blichers Mindesmærke var rejst, før de kom til: *hans* Bauta er selve Himmelbjærget.

Den fremmede rejsende, der kommer til os fra Mont Blanc eller St. Gotthard eller andre af disse Bjærgkolosser, hvorfra Verden er vant til at gaa op for at lære den hellige Ting at un dres og at svimle, han vilde vel næppe kunne tilbageholde et Smil ved at høre dette naivt opskruede Navn — „Himmelbjærget“! Man venter jo noget til tre Dagsrejser, til Rygsæk og Rebstiger og jærnpløkrede Sko og alle Bjærgbestigningens gysende Æventyrligheder. Og saa er det bare en lille Høj, der ligger og smiler paa Sletten og sænker sin hvide Sti som en Kløvsadel, saa selv Oldingen uden Anstrengelse naar dens Top. *Himmelbjærget* det er et Navn, man giver sine Højdepunkter i et Land, „hvor Bjærg kun er Bakke“; vi forstaar vel nok Nordmandens Vrede og Skuffelse, da han blæste ad vort Himmelbjærg og sa': „Py, saadan et Bjærg, det vilde vi hjemme i Norge kalde for et Hul“; men denne vrede Nordmand har øjensynlig ikke helt forstaaet os — Slettens Børn — og ikke den Lykke, vi mindes fra vor Barndom, da vor Far første Gang løftede os op paa sine bøjede Skuldre, og vi med ly sende Øjne saa over gulnende Byg og Kartoffler i Blost, mile langt, atter milelangt over Marker og Kjær og Hedens stille Verden ud mod Horisontens blaa Dis, der overalt slynger sit Drømmeslør ind i Tankerne af den danske Mand og Kvinde.

Nu synes jeg nok, at de saakaldte „Forskjønnelseskomiteer“ og andre dertil indrettede Idiot-Foreninger har gjort, hvad de formaaede, til Himmelbjærgets Ødelæggelse; men paa Blichers Tid, da Bjærget endnu laa i al sin gudfødte Nøgenhed med alle sine sænkede Skrænters storslagne Linjer, da var det ret et sted, hvor en Sanger gaar op i Aftenstilheden og erklærer sit Land sin kjærlighed

i disse blicherske Strofer, der er simple som en Sti i Lyngen:

Min Fødestavn er Lyngens brune Land, min Barndoms Sol har smilt paa mørken Hede, min spæde Fod har traadt den gule Sand, blandt sorte Høje boer min Ungdoms Glæde. Skjøn er for mig den blomsterløse Vang; min brune Hede er en Edens Have der hviler ogsaa mine Ben engang, blandt mine Fædres lyngbegroede Grave! — — Begyndelsen til Himmelbjærgfesterne stammer fra 1. Aug. 1838, da en 10—20 Studenter havde sat hinanden Stævne paa Bjærgtet. Blicher skriver herom i et Brev til sin Ven P. Chr. Koch (1839): „Den 1. Aug. har en Flok Ynglinge — mest nok studerende — som i fjor var samlede paa Himmelbjærgtet — bestemt at mødes sammesteds og samme Dag i Aar. At opflamme og nære Kjærlighed til Fædrelandet er Hensigten af denne Samling. Jeg var ikke med i Fjor, er ej heller anmodet om at komme i Aar, men jeg agter alligevel at møde og med en Tale — vel og med Sang — virke til: at indstifte en periodisk Folkefest paa Himmelbjærgtet.“

— Det viste sig senere, hvor heldigt det var, at Blicher gav Møde; thi de unge Akademikeres umaadelige Begejstring fra 1838 gav som Resultat 1. Aug. 1839: at de blev hjemme — alle sammen paa en eneste lysende Undtagelse nær.

Det er betegnende for den Forfjamskelse, der synes at ha' raadet i akademiske Kredse overfor dette første Folkemøde, at endogsaa den af Ploug til Festen skrevne Sang først ankom, efter at det hele var forbi. — Studenterne havde givet som Grund til Udeblivelsen, at de var optagne af at læse til Eksamen. — Men Blicher da, var han maaske ikke optaget! Ak jo, han kunde saamænd ha' faaet de gyldigste Grunde til at melde Forfald. Kort før han drog til Festen, meddelte han en Ven, at en Auktion svæver over hans Hoved, en Auktion over alt, hvad han ejer — til Dækning af Gjælden. Ud paa Efteraaret — altsaa efter Hjemkomsten — læses følgende Bekjendtgjørelse i Randers Avis: „Fredagen d. 20. Decbr. Kl. 10 Form. afholdes offentlig Auktion i Spentrup Præstegaard over 7 Kakkeler ovne, som er udpantede for resterende Skatter og Afgifter.“ — Det er i denne sorte Klamme af Gjæld og Udsigt til økonomisk Ruin, at den første Himmelbjærgfest og Blichers skjønne Idealisme maa ses.

Selv om Studenterne altsaa svigtede deres egen Idé, blev Festen dog ikke derfor nogen Fiasko; 5—600 Mennesker havde givet Møde og var efter alle Bladenes Udsagn draget hjem med de lyseste Minder. Selve det usædvanlige i Situationen havde sikkert nok givet Festen sin Pirring; en dunkel Anelse om, at man her var

med til at indlede noget Nyt, uden at de fleste vel gjorde sig rigtig klart, hvad dette nye var, gav det hele en egen Tilløkkelse. De maa jo huske vel paa, hvor politisk umyndigt det danske Folk endnu var; Regjeringens Politikonstabler havde sine Øjne paa det allevegne; enhver Forsamling af syngende og talende Mennesker var paa Forhaand sat paa Mistanke. Politimestrene gik og snusede op imod Vinden, som lugtede de Ildebrand; sved de noget derude i Evropa! Ja, de sved lidt mere end den landsfaderlige Vælling: Juli revolutionen i Paris, Opstand i Polen, Opstand i Belgien; Barrikader, Gadekampe, Majestæternes Flugt med Sølvtoj. Galger og Brand! mumler Politimestrene, Galger og Brand — det havde hjulpet hidtil. Men det hjalp ikke mere. Da Frederik den Sjette trak den gamle graa Nathue ned over Øjnene og døde, stod Konstitutionen allerede i Forgemakket og fordrede Indladelse. Det blev ikke den gamle Konges sidste Vilje, der sejrede; en ny Tid var dukket op med lutter nye Krav, og disse Krav gaar som en løndomsfuld Hvisken gennem Blichers Taler og Himmelbjærgmøderne. — Det første Møde begyndte næsten muntert og lyst som en Dans paa Grønsværet; fra dette Møde har Traditionen opbevaret følgende Træk: Da Folk var bleven forsamlede ved Bjærgets Fod, fik man den Indskydelse at gaa i Procession to og to op ad Skrænten. Blicher traadte først ud af Skaren og gik hen og bød Armen til en ung Pige, der rødmede ved Udmærkelsen. Hun og Blicher skred nu foran op ad den bugtede Sti, de andre fulgte parvis efter. — Den gamle graanede Sanger med en blussende Bjærgnymfe ved Armen og bag dem uendelige Rækker af sommerklædte Par op ad det lynggroede Bjærg — kan man tænke sig en smuk kere Prolog til en historisk Fest — til en national Begivenhed!

Det var Festen i 1839; nu skal vi høre om den Aaret efter; den savner heller ikke sine dramatiske Effekter. — Det var ud paa Vinteren. Blicher sad alt hjemme ved sin pantsatte Kakkelovn og tænkte paa Festens Program.

Apropos! Kakkelovn — der var ikke altid rart ved Blichers Kakkelovn; det man ellers forstaar ved Præstegaardshygge: Mildhed og fromme Sind, lang Pibe, varme Tøfler, Kaminildens Skumringsblus over hvide Tangenter og først og sidst en god Hustru med Smil i Dørene — o, stakkels Blicher, alt det ejede han jo kun i dets Modsætning! Det siger alle, der har kjendt dette Hjem, at det var, som om vinteren aldrig rigtig kom ud af disse Stuer i Spentrup Præstegaard. Husets Frue jog gennem Dørene som en Trækvind; Klinkerne smældede, og Hælene knirkede, hvor hun gik; hun fyldte hans Sind og hans Dag med Utryghed, saa hans Hjem tilsidst blev ham noget, hvorfor han flygtede. Til

denne aandelige Kulde vilde man nu føje den legemlige og midt i Vinterens Hjærte ta' Kakkelovne ene fra ham og hans 13 Børn.

Dog han beholdt dem, en offentlig Indsamling gav dem Lov til at staa.

Og Blicher kan skrive videre paa sit Program! Og næste Gang skal det blive særlig festligt: Tale, Sang, Væddeløb, Telte og Dans, Glædesblus om Natten fra Bjærgtoppen, Kanonsalver! ja, Kanonsalver ved Dagens Frembrud, skulde man ikke nok kunne faa et Par Svingbasser derud fra Randers! Og Regimentsmusik; og Dampskibe fra Kjøbenhavn til Aarhus! Den ene Idé avler den anden i Blichers fantastiske Hjærne!

Da bringer man ham en Avis med en Bekjendtgjørelse, hvori Ejeren af Himmelbjærgtet forbyder enhver Fest, ja en hver som helst Færdsel over sine Enemærker. Det er Bonden Peder Nielsen, Himmelbjærggaard, der fra sin Afkrog kaster sin Tøjrekølle mellem Benene af Fremskridtet.

Blicher fyldes af Harmen; og han giver sin Artikel til Bladene en Efterskrift, hvori det bl. a. hedder: „Vi ved af Historien, at en Person, hvem Lovens Arm ikke var mægtig til at række, blev ved almindelig Overenskomst anset og behandlet som den, der ikke hørte til Samfundet, med hvem ingen vilde æde, drikke, tale, langt mindre røre ved — kort sagt; han blev skyet som en spedalsk; og at denne passive Straf virkede saaledes, at han gik hen og hængte sig. Det er langt fra mig at ønske eller tilraade Peder Nielsen saadant, men var jeg Bonde i Rye, som jeg virkelig kunde ønske, jeg vilde virkelig stænge mine Døre for ham og aldrig komme hans Gaard saa nær, at jeg kunde lugte Røgen af hans Skorsten.“

Videre fortæller Blicher, at før festen i Fjor kunde Himmelbjærgtet være kjøbt for 20 Rdl., under Festen for 50; kort Tid efter blev der forgjæves budt 500 Rdl. for den, nu endogsaa 1000. Himmelbjærgtet er altsaa bleven Gjenstand for Spekulation. Sagen er nok den, siger Bl. videre, at den gode P. Nielsen er bleven gal i Hovedet, fordi han ikke fik bevilget den Ansøgning om Krohold, som han havde indsendt til Regjeringen. Og deri har Bl. Ret. P. Nielsen havde ansøgt om at holde Kro for de fremmede og ta' en Entré af hvert Hoved, der vilde op paa Bjærgtet; men det havde Stedets Øvrighed slaaet ham i Stykker, de skulde ikke ha' nogen Smugkro paa Himmelbjærgtet, desuden har P. N., som de siger, „ikke den pekuniære Kraft eller er i Besiddelse af de udfordrede personlige Egenskaber til at indrette og forestaa et Traktørsted.“ Det var jo ogsaa haardt, at Manden end

ikke var duelig nok til Kromand. Det plejer ellers at være Menneskets sidste Tilstand.

P. Nielsen maatte gaa hjem med en lang Næse, og nu er han altsaa bleven møsk. Og Gnavenheden skal ud over Blicher. „Væk fra mit Himmelbjærg, hvad har I her at bestille!“ Men Blicher langer ud igjen, og saa er han inde i en Avisfejde, der varer flere Maaneder og omfatter Blade baade i Jylland og Hovedstaden. P. Nielsen selv er stadig i Fortroppen; der sidder en Pokkers grov Mund paa den Karl, men det kan jo heller ikke nægtes, det var jo en stram en, den Røg, Blicher ikke vilde lugte. P. Nielsen skriver: „Naar Præsten St. St. Blicher siger, at Bjærgtet i Fjor kunde have været kjøbt for 20 Rdl., da lyver han; det har aldrig været tilfals, ligesaa lidt som jeg er budet en Skilling for det.“ Men vil Bl. skaffe ham de 1000 Rdl. han snakker om, da værsgod: saa har de Himmelbjærgtet her; P. N. slutter med denne Grovhed, der jo ta’r Sigte paa den nylig tilendebagte Lands—Indsamling for vor betrængte Dig ter: „Forresten overlader jeg til enhver upartisk at bedømme, hvem af vi to, enten Præsten eller jeg, hver efter sin Stilling, er mest foragtelig; han sidder i et af Jyllands allerbedste Præstekald og endog skal der i offentlige Blade tigges til ham; eller mig, som bor i en lille Bondegaard, og som til enhver Tid indbetaler alle de Byrder, der paaligger mig.“

Blicher maatte stikke Grovheden i Lommen som saa meget andet. Han havde grebet i en Snogebunke, nu lod de efter Tur Tungen spille imod ham. Morsomst er en Hr. Niels Pedersen, der kalder sig P. Nielsens Fætter. Han kan saa inderlig godt forstaa, at P. N. ikke vil ha’ Kreti og Pleti til at rende over sin Ejendom, „da Stedets Jordbund ikke antages derved at vinde mærkeligt i Frugtbarhed.“ Hvad vilde man tro om hans elskede Fætter P. Nielsen, „hvis han udstedte et Program til en Festivitet paa Hr. Blichers Lod. Hele Verden vilde tro, at Per Nielsen var gal. Maaske vilde man ynke ham eller le ad ham. Men indespærre ham vilde man ganske vist, hvis han ikke blot inviterede en halv Million Mennesker eller Flere til at møde paa Spentrup Præstemark i overspændt kort Frak og lange vide Bukser, med Kanoner og andre musikalske Instrumenter samt store Madkurve og Flaskefodre, for at synge, holde Taler og Maaltider, brænde Glædesild, løbe, brydes, skyde paa fri Haand, danse og tillige svømme — — — ja, endogsaa indbyde Hans Majestæt Kongen til Spentrup, ligervis som Blicher ytrer at ville indbyde Allerhøjstsamme til Himmelbjærgtet.“

Saadan gaar Skydningen Skrald i Skrald fra begge Sider; Intelligensen er dog saa at sige alt sammen ovre hos Blicher, selv om den maa beklage hans noget

ubeherskede Vrede. Vi skal springe alle de mange Indlæg over og kun endnu anføre eet, der vil ha' Lov til at skildre selve Stridens Gjenstand, Himmelbjærgtet, da det synes Indsenderen klart, at de, der har skrevet om Sagen, „kjende — som han udtrykker sig — intet til det Locale“. Han røber os nu Bjærgets agrariske Usselhed, der er saa stor, at det end ikke kan yde Græs til et Faar; det har aldrig været dyrket, er kun bevokset med Enebærris og andre vilde Buske. „Vejen op til Bjærgtet løber gennem en ussel Sandmark, største Delen udyrket. En Sti op ad Bjærgets Side er anlagt ikke af P. N., men af Sognets Beboere; Bjærgtet ligger paa en Udkant af P. N.s Mark fjernt fra hans dyrkede Jord; i de sidste 30 Aar har alle og enhver haft uhindret Adgang til Bjærgtet.“

„Efter dette (slutter Indsenderen) vilde vi meget fornærme den jydsk Bonde, om vi nægtede, at der kunde ledes blandt Hundreder af disse uden at findes een, der vilde forholde sig som Per Nielsen.“

Ud paa Somren fik Blicher imidlertid den kraftigste Undsætning, han kunde ønske sig, det var ingen ringere end Hs. Maj. Kongen. Da maatte P. N. endelig kapitulere.

Kristian den 8. var med Dronningen Caroline Amalie paa Himmelbjærgtet den 29. Juli 1840, eskorteret af 50 ridende Sognefogder fra Omegnen — Skade, at dette ikke er blevet malet! — Her forefaldt et lille Replikskifte om Naturskjønhed mellem Dronningen og Bondekonen, formodentlig P. N.s ægtemage. Dronningen siger: „I bor i en dejlig Egn, Mor!“ Mette: „Ja, gued Frow', men Hun ka' missæl trow, den er bar!“

Man formaaede Kongen til at gjøre Skridt i den Retning, at Himmelbjærgtet i Fremtiden skulde staa aaben for alle og en hver; de derom indledede Underhandlinger resulterede i, at P. N. skulde modtage 4 pCt.s Statsobligationer til Værdi 1000 Rdl., der skulde udbetales ham afdragsvis. Det trak forresten længe ud, inden P. N. fik sine Skillinger; de sidste udbetaltes ham 17. Jan. 1879.

Om hele denne Strid lavede Grundtvig en Vise, der aander hele hans kjærnesunde, frejdige, danske Humør, en Vise, som første Gang blev afsunget paa Kristian 8.s Fødselsdag 8. September 1840. Jeg citerer et Par af Versene:

Kong Christian sad paa Silkeborg hos Jyder tro og hulde, til Glæde vendt var

Danmarks Sorg, til Solskin Regn og Kulde! Da stedtes brat for Kongen ind god Kjæmpe af de rette: Hr. Holger akslede sit Skind og bar til Borg sin Trætte. Hr. Konge! sagde han og trak Per Nielsen op af Lommen, I have skal saamange Tak vil I afsige Dommen? For Himmelbjærgtet under Sky jeg kastet har min Handske, han kalder sig Per Nielsen Rye, og jeg er Holger Danske. Kong Christian smiled under Skind med Fjerde Christians Øje, med Blik i Sky og Smil paa Kind han gransked Sagen nøje, han jævned Trætten snildt og snart, gav, blid og ubesværgtet, Per Nielsen Penge for sin Part og Holger Himmelbjærgtet. Saa løber Visen videre indtil de Linjer:

Nu rider Holger op og ned ad Himmelbjærg med Ære og holder med Per Nielsen Fred, som det sig bør at være . . . Og saadan gik det virkelig: Blicher fik den frieste Adgang til sit Himmelbjærg uden at standses af hverken Led eller Stente.

Og Himmelbjærgmøderne fortsattes, — og Tilslutningen steg, og Blichers Begejstring med den. I 1841 var der mødt op mod 4000, i 1842 knap saa mange, men i 1844 (disse Festers sidste Aar med Blicher som foregangsmand) var Tallet endogsaa oppe paa omtrent 7000 Tilhørere.

Men det var ogsaa en vældig Aktivitet, den gamle Digter udfoldede i disse Aar for dette sit Hjærtebarn. Tænk, hvad det vil sige at samle 7000 Mennesker i en forholdsvis øde Egn i en Tidsalder, da man ikke kjendte til Jærnbane eller nogen af de hundrede Hjælpemidler, der staaer til Nutidsmenneskers Raadighed.

Der var da ogsaa undertiden flere Døgn ad Gangen, han ikke var af Støvlerne, og var han af dem, saa bar han dem kan ske paa Nakken.

Vi erindrer ham gaaende fra Spentrup oppe norden for Randers helt til Rye, kommer derved og finder, at ingen af de Folk, han havde sat Stævne, var mødt, saa vende om, naturlig vis lidt surmulende, og traske den samme Vej tilbage igjen. Alt for en Idés Skyld. Det er den Slags Mænd — og Kvinder med — der bygger et Land — langsomt og sejt, holder det oven Vand, at det ikke skal drukne i Sløvhedens og Ligegyldighedens Muddersump. — Det er ikke saadan, at ikke Skuffelsen saarer dem; jo, den flænger i deres Hjærter, den river dem til Blods, men de dølger deres Øjne, at ingen skal se deres Taarer — mens de strider sig videre.

Han skriver i 1842 til sin dyre Ven P. Chr. Kock, at han maa over til Svenskerne og Nordmændene for ogsaa at faa dem med til Festen: „Desværre for mig skorter det paa Penge. Jeg maatte gaa nu sidst til Rye og maa vel ligesaa ta' samme Befordring gennem Øerne til Lund og Upsala og derfra til Christiania. Naa, jeg gaar, til jeg falder, thi Penge til Kjørsel venter jeg forgjæves.“

„Jeg gaar, til jeg falder“ — i denne Ytring har vi Blicher; han er af smaa Aander bleven skildret som en vægelsindet Natur, der vilde eet i Dag, noget andet i Morgen. Det er saa fejltagtigt som vel muligt, i hvert Fald hvad hans offentlige Virksomhed angaar. Jeg kjender ingen Mand mer trofast mod sine Idéer end Blicher. Vort Aandsliv har haft større Genier end han — skjønt i flere af sine Værker har han naaet det geniale; Noveller som „En Landsbydegns Dagbog“, „Hosekræmmeren“, „E Bindstouw“, Digte som „Den jenarmed Sældaat“, „Mari“, „Søren Kanne“, og det tungsindige Præludium foran hans „Trækfugle“: „Sig nærmer Tiden, da jeg maa væk“, vil altid henregnes til vor Litteraturs dyreste Klenodier; — men lad ham kun træde i anden Række som lyrisk Kraft og Æstetiker; som aandelig Stifinder, som folkelig Vækker og Kulturbærer er han uomtvistelig Fløjmand.

— — — Himmelbjærgmøderne endte brat, da de gik som bedst; Grunden til deres Ophør er ikke ligefrem udtrykt nogetsteds, men forborgent mellem Linjerne læser man, at det er de „fine Folk“, der begynder at ængstes for de Rygter, der er kommen til Løb om Blichers Drikfældighed. Der var noget højest uretfærdigt og overspændt i disse Rygter, der sattes i Omløb af Folk, der sjældent saa Blicher, aldrig til daglig, kun naar han lokkedes lovlig langt ud af Festens almindelige Stemning. Blicher kjendte dette Rygte altfor vel; det havde bidt ham ved hans Hjærterod; engang imellem værger han sig kraftigt imod det som i følgende Brev til Kock:

„Peter Christian Kock! Det lader til, at Du har glemt mig, men jeg har ikke glemt Dig, langt mindre den Sag, for hvilken Du kjæmper. Jeg kan vel tænke mig Aarsagen; men I tænker allesammen fejl om mig. — Jeg er noget af en Skuespiller og har en Rolle, om det endog kun var en selvvalgt, i det store historiske Drama: *Det gjenfødte Danmark*. — — — For Fædrelandet skal man sætte alt i Vove, ej alene Gods og Liv, men naar det gjælder endogsaa — Ære. Min har jeg sat eller ladet sætte i Pant til Indløsningsdagen kommer — da vil jeg ikke længer miskjendes.“

Og Blichers Profeti er i Færd med at ske Fyldest; tog man end den lyngtakte Prædikestol fra Himmelbjærgpræsten og lod hele Menigheden, som den intet hørte, selv efterat han havde ringet baade første og anden og tredje Gang, saa har dog senere Tider tændt deres Lys ved *hans* Flamme. Fra Blichers Himmelbjærgmøder gaar der lyse Sommerstier hen over det danske Land ind mod os alle sammen. Nu synes det en saa selvfølgelig Ting, at vi har Ret til at mødes her i Dag og drøfte nær sagt, hvad vi lyster; men der var en Tid, da dette langt fra var en selvfølgelig Ret, det var den Tid, da Blicher slutter en Skrivelse til Orla Lehmann med de Ord: „Brænd Brevet; thi man har ogsaa Øjnene paa mig.“

Det er ofte paa Selvfølgelighederne, vi faar vore værste Knubs.

Vi drøfter i vor Tid uden Stands Stemmeretten, og den er sandelig en Drøftelse værd; men under denne Drøftelse glemmer vi hyppigt den anden mægtige Faktor til harmonisk Samfundsudvikling: nemlig Forsamlingsretten; der er en Trolddom i den Ret, som næppe i nogen anden. Bare man kan faa Folk til at samles, saa sker alt det, de selv vil! Thi det er jo dog ikke blot Sygdomme, der smitter, ogsaa det sunde, ogsaa den gode Tanke, ogsaa Retfærdighedskravet har noget smittende i sig.

„Begynder som en Susen i Kornet Sommerdag, og stiger til en Brusen gennem Skovenes Tag.“ Ja, der har vi Forsamlingsrettens Trolddom! Der er derfor den bedste Mening i ærbødig at sænke Kaarden for en af Forsamlingsrettens djærveste Pionerer. Blicher stod i Trækvinden i vor politiske Morgengry, før Taagen ret var lettet, og konstaterede Landkjending. Derfor skal han mindes med Taknemlighed allevegne, hvor Mænd og kvinder forsamles i nye Kravs Navn.

Og nu før jeg slutter:

Højen, hvorpaa vi staar, er Anledning til en af vort Lands berømteste Sange: „Jyden han æ stærk og sej“, skrevet til den Fest, som Blicher havde tænkt afholdt her 18. Septbr. 1846. Det blev det sidste betydningsfulde Punktum til hans Livsgjerning. Men han hørte aldrig Sangen sunget, og tværtimod alle hans Leveregler offentliggjorde han ikke Sangen; jeg tænker, den har haft for mange bitre Minder. Først efter hans Død kom den frem — første Gang 10. Maj 1849 i „Randers Avis“ — og gik senere derfra over i Sangbøgerne og i alle Jyders

Bevidsthed.

Jeg synes, De fattes et Mindesmærke for Blicher her midt i hans Virksomheds Land. Jo simple, De kunde skabe det, jo mere vilde det være i Stil med hans Natur. Jeg tror nu, at den jydsk Mand paa disse Egne en Dag vil ta' en af de mest knudrede Sten paa Jyllands Ager og la' de faa Linjer, hvoraf denne Sang bestaar, hugge ind i den og stille Stenen her paa Hohøjs Top. Saa kan Vinden øve sig i at synge dens knappe Strofer i Efteraarsnætterne. Er de ikke som skabte til at hugges i Sten! Føler De ikke ligesom Kampestenens ru Styrke i den sammenkrystede Form? Og selve Hammerslaget er i den saavel som Digterens rige bølgende Hjærte:

Læ wos aalti blyw ve de! Faaer sin Baaen ka kjennes ve! Søen et Sind da her i
Noer haall sæ *ve*, te aalt faagoer!

Kilde

Aakjær, Jeppe. 1919. Artikler og taler. 1887—1918. København og Oslo: Gyldendalske Boghandel – Nordisk Forlag

Kildetype

Dokumentation i bogværk

Tags

Festtale, Hyldesttale

URI

<https://www.dansketaler.dk/tale/jeppe-aakjaers-tale-om-blicher-og-himmelbjergmoderne>